

Hemberedskap och föräldraskap

En studie av husägande småbarnsföräldrars förståelse av
hemberedskap

Hanna Bergman & Viktor Lundgren

Dokumenttyp: Sociologi C självständigt arbete
Huvudområde: Sociologi
Högskolepoäng: 15
Termin/år: 2018
Handledare: Elin Montelius
Examinator: Erna Danielsson
Utbildningsprogram: Risk- och Krishanteringsprogrammet

Abstract

The purpose of this study is to investigate how homeowners with children at home understand and perceive the importance of household preparedness. Despite sufficient knowledge of potential threats, individuals tend to not prioritize the subject, which is why going from thought to action and actually engaging in this matter is not always self evident. It is therefore of interest to investigate how individuals reason and value an adequate amount of household preparedness in relation to the economical, time consuming and space consuming aspects that accompany such a decision. Different households, depending on history, experience and knowledge value the crisis situations that may arise differently and can therefore help to give us a deeper understanding of how households relate to the phenomenon of household preparedness from multiple perspectives in their everyday lives while focusing on the aspects and responsibilities of parenthood. While using a phenomenological approach and cultural theory as the baseline theoretical framework we've concluded that parenthood leads to a shifting of perspectives and that engaging in household preparedness measures is a mental process which doesn't occur overnight.

Keywords: *household preparedness, homeowners, parental responsibility*

Introduktion	0
Inledning & bakgrund	1
Syfte	3
Frågeställningar	3
Metod	4
Ansats	4
Urval	4
Avgränsningar	5
Datainsamlingsmetod	6
Analysmetod	7
Etiskt ställningstagande	7
Metoddiskussion	9
Trovärdighet	10
Tidigare forskning	10
Forskningens inriktning	11
Tidigare forskningens resultat	12
Teoretiskt ramverk	13
Riskuppfattning utifrån miljö och social kontext	13
Kontroll av risk	14
Tidigare erfarenheter av risker	15
Resultat & Analys	16
Riskuppfattning	16
Trygghet med kontroll	19
Skiftande perspektiv	22
Hemberedskap som en mental process	24
Diskussion	26
Resultatdiskussion	26
Slutsatser	27
Framtida forskning	29
Referensförteckning	31
Bilaga 1	33
Bilaga 2	34

Introduktion

Inledning & bakgrund

“Nej, jag är personligen inte särskilt elberoende eftersom jag jobbar och bor mitt i stan”
(David_M_Bergman 2016)

Citatet ovan kommer från tidningen Aftonbladet när de under vintern 2006 frågade förbipasserande på stan om de var oroliga över en eventuell elransonering. Det kan antas att personen som gav det svaret inte hade reflekterat över hur en situation skulle se ut utan el, vatten eller övriga bekvämligheter som vi vant oss vid och i dagsläget tar för givet. Avsaknaden av reflektion från gemene man är något vi tror gäller en stor del av Sveriges befolkning varför vi i denna studie avser att undersöka vad husägare med barn i hemmet ser som viktigt kring fenomenet hemberedskap. Den enskilde individens förmåga att under en begränsad tid kunna klara sig själv vid en kris eller en allvarligare störning i samhället är något som enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (hädanefter MSB) har blivit allt viktigare att eftersträva i det samhälle vi lever i idag. Dagens samhälle är ett samhälle som ständigt riskerar att drabbas av stora som små risker. Dessa risker kan vara allt mellan terror, höga flöden och längre elavbrott. Majoriteten av befolkningen i Sverige lever idag i hushåll där det finns tillgång till vatten, el, någon form av kommunikation och möjligheter till att kunna laga mat. Dessa bekvämligheter kan för många tas för givet och ses som något som alltid ska fungera i det vardagliga livet. Om dessa bekvämligheter tas för givet kan det vara svårt att föreställa sig att en allvarligare störning skulle kunna inträffa och drabba en själv och ens familj. Om man inte kan föreställa sig att en kris eller allvarlig störning kan inträffa är detta något man inte förbereder sig att skydda sig emot (Douglas & Wildavsky, 1983, s.88). Vårt samhälle måste kunna fortsätta fungera även vid en kris och för att det ska kunna vara möjligt krävs det att enskilda individer är väl förberedda för att en kris kan inträffa.

MSB menar att individens skyldighet ligger i att kunna ta hand om sig själv och sina närmsta under en veckas tid, detta på grund av att viktiga samhällsfunktioner kan slås ut vid en samhällskris och då finns inte möjlighet för ansvariga att hjälpa samtliga individer från krisens start (MSB 2010). MSB har därför sedan år 2017 startat en kampanj som de kallar för Krisberedskapsveckan som fokuserar på att informera människor hur de kan förbereda sig för att kunna se till grundläggande behov när viktiga funktioner i samhället inte fungerar som vanligt. Denna kampanj syftar till att öka kunskapen hos den enskilde individen om vad som krävs samt förväntas av dem vid en extraordinär händelse. En vanlig åtgärd för detta är för individen att införskaffa en så kallad krislåda. En krislåda är en samling redskap och förnödenheter som är bra att ha vid en situation när vardagen inte fungerar som vanligt. (MSB 2017 & Din Säkerhet 2018). Fram tills slutet av 2017 har rekommendationen varit att innehållet i krislådan ska kunna tillgodose basbehoven för dess hushåll under tre dygn. Detta förlängdes när försvarsberedningens rapport Motståndskraft (2017) släpptes. Rapporten skickade tydliga

signaler och fungerade som underlag till varför MSB numera rekommenderar att individer ska införskaffa sig till mat, vatten och annan utrustning så att de klarar sig i en hel vecka utan hjälp från offentlig sektor (Försvarspartementet, 2017, s.77). Att som enskild individ gå från tanke till handling och faktiskt engagera sig i denna fråga är dock inte alltid självklart. Det är därför av intresse att undersöka hur husägare med barn i hemmet resonerar kring och värderar en god hemberedskap med tanke på de ekonomiska, tidskrävande och utrymmeskrävande aspekter som medföljer ett sådant beslut (Diekman, Kearney, O'Neil, & Mack, 2007, s.498) Olika hushåll, beroende på historia, erfarenheter och kunskap värderar de krissituationer som kan uppstå olika och kan därför bidra till att ge oss en djupare förståelse för hur hushållen uppfattar och förstår fenomenet hemberedskap utifrån flera perspektiv i deras vardag (Heidenström & Kvarnlöf, 2017, s. 5-6).

Med bakgrund till MSBs rekommendationer syftar vi därför att undersöka hur husägande småbarnsföräldrar uppfattar vikten av hemberedskap och hur de ser på olika typer av risker. De respondenter vi har intervjuat i studien är samtliga boende inom tätorten i närheten av Östersund. Vår målgrupp är en intressant del av befolkningen att undersöka eftersom de i egenskap av att vara föräldrar har ett direkt ansvar över andra liv samtidigt som de inte tillhör den kategori medborgare som myndigheter och blåljuspersonal prioriterar vid en extraordinär händelse eftersom de bedöms och förväntas klara sig själva under en begränsad tid (Vilhelmina 2018). Denna kombination av föräldraskap, eget ansvar, förväntningar från myndighetshåll och boendeformen hos skapar goda förutsättningar för oss att förstå hur dialogen kring hemberedskap ser ut för en barnfamilj i Sverige ur ett vardagsperspektiv och vilka aspekter gällande risker som respondenterna lägger störst vikt vid i sitt dagliga liv.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur husägare med barn i hemmet förstår och uppfattar vikten av hemberedskap ur ett riskperspektiv. Vi avser att studera respondenternas upplevelser kring fenomenet och kontextualisera detta utifrån deras vardag med fokus på föräldraskapet. Studien förväntas leda till en ökad kunskap om hur individer tar till sig information om hemberedskap för att förbättra den generella kunskapen om fenomenet.

Frågeställningar

Vilka upplevelser och uppfattningar gällande hemberedskap kan identifieras som centrala för att husägande föräldrar agerar förebyggande mot oförutsedda händelser?

Vilken roll spelar föräldraskapet och det ökade ansvaret med barn för hushållens resonemang kring hemberedskap?

Metod

I nedanstående avsnitt presenteras de metodval vi har gjort för studien samt hur empirin har samlats in och bearbetats. Utöver detta presenteras den ansats studien utgår från, de etiska aspekter som beaktats, metoddiskussion och ett avsnitt som behandlar studiens trovärdighet.

Ansats

För denna studie har vi valt att utgå från en fenomenologisk ansats eftersom vi är intresserade av att förstå fenomenet hemberedskap utifrån respondenternas perspektiv och deras upplevelser. Kvale & Brinkmann (2014) menar att fenomenologi generellt i kvalitativa studier är ett sätt att förstå sociala fenomen utifrån respondenternas egna perspektiv samt beskriva världen hur den upplevs av dem (Kvale & Brinkmann, 2014, s.44).

Genom att anta en fenomenologisk ansats i vår studie kan vi erhålla fördjupade kunskaper och få en ökad förståelse om individers uppfattningar om fenomenet hemberedskap. Den fenomenologiska ansatsen möjliggör också för oss som författare att samla in de av respondenternas delade upplevelser av fenomenet, vilket för oss är positivt då vi önskar att finna likheter och skillnader hos våra respondenter för att se hur dessa kan kontextualiseras (Creswell & Poth, 2018, s.75). Fenomenologi som angreppssätt handlar i huvudsak om att undersöka, utforska och skapa förståelse för ett fenomen istället för att analysera en faktisk händelse. Fenomenet som undersöks är i regel mer abstrakt än konkret och det vi som författare intresserar oss för är de upplevelser av fenomenet som respondenterna anser vara meningsbärande. Det är vad som för respondenten upplevs viktigt som utgör essensen av det valda fenomenet och därför också inom fenomenologin det vi har undersökt för att besvara de uppställda frågeställningarna (Ibid. ss.75-77). För att möjliggöra detta har vi som författare tolkat *hur* respondenternas upplevelser gick till genom att reflektera över vilken kontext de kan kopplas till. Under analysen har vi sedan definierat *vad* respondenterna upplevde med fenomenet. Detta gjordes med fördel genom att citera respondenten och diskutera meningen utifrån det valda teoretiska ramverket (Ibid. s.201).

Urval

De avgränsningar vi gjorde för vår grupp respondenter var ålder där vi valde att intervjua personer inom ett åldersspann på 25-40 år som dessutom är husägare och föräldrar med hemmaboende barn. Vi valde även att avgränsa oss till respondenter som bor inom tätorten eftersom undersökningen MSB gjorde 2016 visade att personer som bodde på glesbygden är generellt bättre förberedda på samhällskriser än de i tätorterna (MSB 2016). Denna avgränsning gjordes på grund av bekvämlighetsskäl då vi bedömde det som sannolikare att hitta passande respondenter eftersom det bor fler människor i tätorten.

Vi intervjuade sju personer, detta eftersom Ahrne & Svensson (2012) menar att 6-8 personer är rimligt att intervjua vid en kvalitativ studie för att kunna öka säkerheten att det datamaterial som blir insamlat är relativt oberoende av individers personliga uppfattningar kring ett visst fenomen (Ahrne & Svensson, 2012, s.44). Fem av dessa personer var kvinnor och två var män och de hade ett åldersspann på 29-38 år. Vårt urval bestod av frivilliga deltagare som vi kom i kontakt med genom att annonsera vårt intresse på ett antal öppna förskolor i Östersund. Vi tog kontakt med personal från de öppna förskolorna och frågade om lov att sätta upp en annons där de som var intresserade av att delta i undersökningen kunde kontakta oss. Vid flera av våra besök på de öppna förskolorna fick vi även själva presentera vår studie och berätta varför vi sökte just husägande småbarnsföräldrar. Denna presentation gjorde vi framför de föräldrar som för tillfället var på plats. I samband med detta anmälde ett antal respondenter sitt intresse att delta i vår studie. Vid ett urval utifrån ett fenomenologiskt angreppssätt är ett kriterium att respondenterna har erfarenheter av ett visst fenomen (Creswell & Poth, 2017, s.150). Utifrån vår frågeställning var då våra kriterier att respondenterna skulle vara husägare samt föräldrar med barn i hemmet. När vi kom i kontakt med eventuella respondenter kontrollerade vi sedermera att det vi efterfrågade stämde överens med dem och därefter bokade vi in intervjuer. Anledningen till vårt val att hitta respondenter via öppna förskolor var i första hand på grund av att där skulle vi komma i kontakt med människor som är föräldrar. Vi motiverade även vårt val av att utgå från öppna förskolor utifrån det Tulloch & Lupton (2003) nämner om fenomenet att "rota sig". Att rota sig innebär att leva ett familjeliv med barn och har en påverkan på hur individer ser på risker. De menar att individer som känner ett ansvar över sin familj och sitt hushåll blir mer riskmedvetna och att får en annan syn på risker än vad man tidigare i livet har haft (Tulloch & Lupton, 2003, s.20). Genom att vi utgick från öppna förskolor såg vi goda möjligheter till att hitta respondenter i rätt åldersgrupp och också högre sannolikhet för dem att vara husägare som har rotat sig med hus och barn än om vi till exempel hade annonserat på universitetet.

Avgränsningar

Studiens avsikt har inte varit att göra en bedömning av respondenternas faktiska krisberedskap. Målet med studien var att få ökad förståelse för fenomenet hemberedskap. Med utgångspunkt från syftet och de uppställda frågeställningarna är studien avgränsad till att undersöka husägare med hemmaboende barn inom Östersunds kommun. Studien är begränsad till Östersunds kommun på grund av bekvämlighetsskäl. Vi sökte endast respondenter som var mellan 25-40 år gamla eftersom vi önskade respondenter med ungefär liknande förutsättningar och behov.

Datinsamlingsmetod

Eftersom vi i denna studie har valt att förhålla oss till en fenomenologisk ansats blev det naturliga valet att genomföra semistrukturerade livsvärldsintervjuer för att kunna få svar på våra frågeställningar och för att undersöka vårt syfte (Kvale & Brinkmann, 2014, s.45; Creswell & Poth, 2018, s.81). Inom semistrukturerade intervjuer försöker man förstå meningen utifrån respondenternas perspektiv av ett särskilt fenomen. Anledningen till att vi valde denna metod är för att vi ville fånga respondentens upplevelser, erfarenheter och tankar. Detta anser vi bäst kan fångas genom semistrukturerade livsvärldsintervjuer eftersom de är en blandning mellan ett statistiskt frågeformulär och ett vardagligt samtal. Det är en bra metod för att fånga respondentens verklighet och upplevelser samtidigt som vi som författare genom metoden fokusering kan styra intervjun och hålla kvar den på ämnet genom att ställa någorlunda öppna frågor samtidigt som vi håller oss till ämnesområdet (Kvale & Brinkmann, 2014, s.44-45 & 48).

Vi kom tillsammans med respektive respondent överens om var varje intervju skulle äga rum. När en person inte har en anknytning till en arbetsplats eller en organisation där intervjun naturligt kan äga rum får man hitta en annan plats där respondenten känner sig bekväm, detta kan till exempel vara i respondentens hemmiljö (Ahrne & Svensson, 2012, s.45). Detta innebar att de platser vi genomförde intervjuerna skiljde sig åt och skiftade beroende på respondent. Vi genomförde två intervjuer på campus, två på en av de öppna förskolor vi besökte, två över telefon och en i respondentens hemmiljö. Intervjuerna varierade mellan 25 och 45 minuter i längd. Anledningen till att två intervjuer genomfördes över telefon var på grund av att det passade respondenterna bäst och att det annars hade varit svårt för dem att delta. Detta försvårade något den sociala interaktionen mellan oss som intervjuare och respondent eftersom intervjuerna över telefon gjorde att vi fick svårigheter att tolka de viktiga icke verbala signalerna i samtalet (Kvale & Brinkmann, 2014, s.190). Vi märkte särskilt detta när vi skulle bedöma huruvida respondenten var färdig med att besvara vissa av frågorna. För att motverka detta förde vi anteckningar under dessa intervjuer och återgick till de frågorna när vi hade gått igenom frågebatteriet en gång för att säkerställa att respondenten fick ge ett för den tillfredsställande svar.

Analysmetod

Efter att intervjuerna var genomförda transkriberade vi dem genom att lyssna på inspelningarna och skrev ner vad som sades. När transkriberingen var klar raderade vi inspelningarna och började sedan kategorisera den insamlade datan. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) finns det fem steg att följa för att kunna kategorisera insamlad data och dessa fem steg använde vi oss av som verktyg vid vår kategorisering (Kvale & Brinkmann, 2014, s.247). Vi använde oss även av metoden meningskoncentrering, som har sin grund i den fenomenologiska filosofin där fokus ligger på att utröna huvudinnebörden av vad som sagts genom att dra samman respondenternas yttranden till kortare formuleringar och sedermera koda samt tematisera dessa (Ibid. s.246-247). Meningskoncentrering möjliggör för oss som författare att lägga till hermeneutiska skikt och vidga den ursprungliga texten. Detta gjorde vi för att skapa djupare förståelse för meningen genom att analysera och tolka den insamlade informationen utifrån respondenternas perspektiv men också utifrån den fenomenologiska ansatsen våra egna värderingar och synvinklar (Kvale & Brinkmann, 2014, s.245; Creswell & Poth, 2018, s.201).

Det första steget vi gjorde var att först och främst läsa igenom varje transkriberad intervju för att på så sätt lättare kunna förstå helheten. Därefter fastställde vi meningsenheterna från intervjun som respondenten uttryckt. Sedan skapade vi olika teman utifrån meningar och fraser som respondenterna hade nämnt och som vi bedömde var essensen i materialet. Det näst sista steget för vår analys var att utifrån det för studien uppställda syftet ställa relevanta frågor till meningsenheterna (Kvale & Brinkmann, 2014, s.247). Fördelarna med att koda materialet var att det blev lättare för oss som författare att kategorisera materialet, sortera datan, hitta mönster och plocka bort delar som inte var relevanta för studiens frågeställning. Beroende på hur vi tolkade koderna kunde vi också finna latenta meningar i materialet som fungerade som ett steg för att finna essensen i respondenternas upplevelser (Creswell & Poth, 2017, s.190 & s.201).

Slutligen knöt vi samman varje intervju med hjälp av det olika centrala teman vi identifierat utifrån vår insamlade data, för att utifrån dessa teman göra en tolkning av fenomenet (Kvale & Brinkmann, 2014, s.247; Creswell & Poth, 2018, s.201). Dessa teman kommer sedan att presenteras under resultatdelen i studien.

Etiskt ställningstagande

Enligt Kvale & Brinkmann (2014) finns det fyra områden som måste beaktas när man genomför kvalitativ forskning som studerar människor. Dessa fyra områden är informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och forskarens roll (Kvale & Brinkmann, 2014, s.105).

Ett informerat samtycke innebär att respondenterna som deltar i studien är informerade om hur studien är upplagd, vad som är syftet med studien, deras rätt att dra sig ur utan förklaring under hela processens gång och även vem som kommer ha tillgång till den färdiga studien (Ibid. s.107). Därför informerade vi varje respondent om dessa delar innan vi påbörjade själva intervjun. Vi frågade även om lov till att spela in intervjun där vi då förklarade att det enbart var vi som författare som skulle ta del av det insamlade datamaterialet och att inspelningen skulle raderas så fort vi hade transkriberat den. Vi informerade även respondenterna om att de skulle anonymiseras och att varken deras namn eller annan information som direkt kan härledas till dem skulle publiceras i studien. Alla respondenter gav sitt samtycke till att delta efter att denna information hade getts.

Konfidentialitet syftar på att hålla sig till den överenskommelse som finns mellan forskare och respondent angående vad som ska göras med den data som är insamlad (Ibid. s.109). Detta innebar för oss att vi var noga med att inte bryta den överenskommelse om att anonymisera varje respondent och inte publicera personlig data som på något sätt skulle kunna möjliggöra identifiering av de deltagande respondenterna. Vi var även noga med att radera varje inspelad intervju direkt efter transkriberingen var gjord eftersom det utöver praxis vid forskning även var en överenskommelse mellan oss och respondenterna. Som forskare vid en kvalitativ studie ska man vara medveten om att ett deltagande som respondent kan leda till både positiva och negativa konsekvenser. Forskaren bör därför ha en inställning om att studien ska ge så lite skada som möjligt för de involverade respondenterna och se över vilka konsekvenser ett deltagande kan innebära (Ibid. s.110). Utifrån detta var vi noga med att inte pressa respondenterna med att avslöja personlig information som de eventuellt kunde ångra vid ett senare tillfälle att de har avslöjat. Vid frågor som vi märkte var svåra att besvara av respondenterna försökte vi känna av hur mycket vi skulle försöka få ut ett svar, eftersom vi inte ville pressa dem då det eventuellt skulle kunna leda till att de kände att de hade "fel" eller att de var tvungna att ha svar på allt.

Hur vi som författare i en kvalitativ studie hanterar de etiska aspekterna under studiens gång är avgörande för dess kvalitet och hållbarhet. Eftersom vi i denna studie har undersökt fenomen som kan anses känsliga krävdes det att vi hade en känsla för känslighet, empati och ett engagemang för moraliska frågor (Ibid. s.111). Genom att vi som författare innan studien påbörjades hade god förkunskap gällande det valda forskningsområdet hjälpte det oss att ta rätt beslut när vi skulle väga de vetenskapliga och etiska intressena mot varandra. Ett resultat av detta är då att vi med större sannolikhet kunde publicera ett material med hög vetenskaplig kvalitet vars resultat var korrekt och representativt.

Resultaten ska i största möjliga utsträckning vara kontrollerade och validerade och de procedurer som har erhållits i studien ska vara transparenta, varför detta är förtydligt under det tidigare avsnittet ansats och analysmetod. Det krävs också av oss att vi håller en professionell distans gentemot respondenterna, vilket vårt urval säkerställer då vi inte hade någon tidigare relation till de individer som valde att ställa upp. Om respondenter och forskare utvecklar ett nära samspel och utvecklar en vänskap kan det innebära att forskaren har svårt att tolka och analysera det insamlade materialet på ett objektivt sätt. Därför krävdes det att vi som författare agerade professionellt mot respondenterna för att kunna hantera det materialet på ett etiskt korrekt sätt (Ibid. ss.111-112).

Metoddiskussion

Anledningen till att vi valde kvalitativ metod i studien är för att det i vår bedömning är den bäst lämpade för att besvara våra frågeställningar. Kvalitativa metoder används med fördel när en studie är inriktad på att förstå individers handlingar och tankar eftersom man då bör sätta sig in i deras situation. För att erhålla ytterligare djup och förståelse för hushållen i studiens situationer ser vi att studien hade kunnat kompletteras med ytterligare en datainsamlingsmetod. Att kombinera flera metoder kallas för triangulering och används med fördel eftersom flera metoder minimerar risken att missa viktiga delar ur individens vardag samt skapar en högre trovärdighet (Ahrne & Svensson, 2012, ss.25-27). Metoder som hade kunnat komplettera vår studie skulle då ha varit observationer eller walk-along-intervjuer eftersom vi då hade kunnat se och analysera respondenterna i deras naturliga miljö. Om tid hade funnits hade detta alternativ varit något att överväga då det hade kunnat ge oss insikt i hur den faktiska beredskapen är med tanke på att många saker i vardagen även kan användas vid en kris.

Det hade också varit intressant att utföra fokusgruppsintervjuer för att se hur resultatet hade påverkats och förändrats när flera respondenter med olika grad av hemberedskap diskuterar mellan varandra. De hade också kunnat med en annan ansats gett ett annat djup i analysen eftersom respondenterna där hade behövt diskutera, resonera och reflektera över sina åsikter. Detta hade kunnat leda till en slags konsensus bland respondenterna som vi sedan kunde ha analyserat utifrån våra teorier. Vi hade dock troligtvis då tvingats att ha en större geografisk spridning bland respondenterna för att undvika att alla är påverkade av samma historiska händelser, till exempel parasiten *cryptosporidium* som drabbade många i Östersund 2010.

Av hänsyn till vår fenomenologiska ansats där vi avsåg att erhålla förståelse för ett fenomen genom att undersöka respondenternas upplevelser används med fördel kvalitativ metod. Detta eftersom kvantitativ metod inte på samma sätt låter oss sätta oss in i respondenternas individuella situationer, behov och förutsättningar (Kvale & Brinkmann, 2014, s.17). En

kvantitativ metod innebär också att vi inte har möjlighet att koda materialet och hitta latent meningar i respondenternas svar, vilket för oss utgör essensen i datamaterialet och är en förutsättning för att besvara våra frågeställningar.

Att vi har varit två författare som skrivit denna studie har för oss varit till stor fördel. Fyra olika ögon med två olika synvinklar, tolkningar och tankar kring vilka delar av datamaterialet som är meningsbärande har gett oss en bred utgångspunkt i analysen men samtidigt gjort att vårt ansvar gentemot varandra har ökat. Det har även inneburit att de flesta beslut som har tagits har gjorts med en större eftertänksamhet eftersom vi tillsammans har diskuterat fram den för oss bästa lösningen på de eventuella meningsskiljaktigheter vi haft. Det har också gjort det enkelt för oss att ta ett steg tillbaka och kritiskt granska den andres tolkningar och diskutera dessa för att nå samstämmighet mellan varandra.

Trovärdighet

Som Ahrne & Svensson (2012) skriver måste uppsatser och studier ha ett krav om att vara trovärdig för att läsaren ska kunna lita på att studien är genomförd på det sättet som beskrivs. För att kunna skapa en trovärdig studie krävs det att texten är transparent (Ahrne & Svensson, 2012, s.27). Därför har vi i denna studie redogjort för våra metodval, hur vi har förhållit oss till den fenomenologiska ansatsen samt motiverat urvalet av respondenter och på ett kritiskt sätt diskuterat för vad de valen inneburit för studien. Anledningen till att vi gjorde detta var för att skapa förutsättningar för en kritisk granskning av materialet.

Tidigare forskning

MSB lät under hösten 2016 utföra en undersökning som hette Krismedvetenhet Kommun (MSB 2017) där de via företaget Markör genomförde intervjuer med 2500 personer bosatta i Sverige mellan 18 och 89 år för att få en bild av vilken beredskap dessa hade. Frågorna handlade om huruvida personerna skulle klara sig utan den service och de tjänster som samhället i normala fall tillhandahåller, till exempel elförsörjning, telekommunikation, transporter och vattenförsörjning. Undersökningens resultat visade att många av de intervjuade saknade grundläggande kunskaper både gällande hur den egna kommunen påverkas vid en samhällsstörning men även hur de själva kan förbereda sig för att hantera vardagen och omsorgen för sina närmsta vid en händelse. En annan som undersökt detta är Diekman et.al (2007) som kom fram till att individer ofta har en tillräckligt god teoretisk förkunskap kring vad som krävs för att klara av en nödsituation men att de till viss del saknar de praktiska förberedelserna (Diekman et.al, 2007, s.500). Resultaten skiljer sig alltså en aning mellan MSB och Diekman et.al (2007), vilket kan till viss del kan förklaras utifrån Tulloch &

Lupton (2003) som menar att människor tenderar att se mindre allvarligt på risker som är återkommande och bekanta (Tulloch & Lupton, 2003, s.8). Eftersom artikeln skriven av Diekman et.al. (2007) handlar om naturkatastrofer där samtliga respondenter var bosatta vid olycksdrabbade områden, kan det därför i förhållande till Tulloch & Lupton (2003) ses som ett undantag till den av MSB tidigare nämnda brist av teoretisk kunskap. Detta eftersom det inträffar katastrofer ett flertal gånger om året samt att ett antal organisationer utför informationskampanjer gällande vikten av hemberedskap varje år, vilket vi i Sverige innan 2017 i samband med Krisberedskapsveckans start inte hade (Diekman et.al, 2007, s.495). Historiska aspekter, respondenternas personliga perspektiv samt informationskampanjer har alltså med bakgrund till detta en inverkan på den teoretiska förkunskap individen besitter.

Forskningens inriktning

Denna typ av kampanj, MSBs Krisberedskapsveckan och liknande är något som Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) talar om där de beskriver att både forskning kring hemberedskap samt myndighetsinformation bedrivs ur ett top-downperspektiv där myndigheter och andra statliga institutioner är ytterst ansvariga för att säkerställa god beredskap hos individer. Ansvariga myndighetsorgan misslyckas emellertid till viss del med detta eftersom de förlitar sig på standardiserade och policyorienterade definitioner som individen förväntas följa och som är svåra att applicera för ett hushåll eftersom de kan kännas främmande och irrelevanta för deras situation (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.1 & 3). En sådan standardisering och svårigheterna som följer med den menar Cutter, Mitchell & Scott (2000) kan bero på sociala faktorer där främst ekonomiska förutsättningar och kulturell homogenitet kan leda till att vissa grupper i samhället, ofta de mest utsatta, inte får ta del av eller har möjlighet att göra de nödvändiga åtgärderna för att skydda sig (Cutter, Mitchell & Scott, 2000, s.714).

Den typ av forskning inom området som bedrivits mot individers och hushållens förståelse ser dock annorlunda ut där fokus för forskningen i regel handlar om den faktiska beredskapen, om hushållen har en krislåda hemma och huruvida det finns utarbetade evakueringsplaner för specifika situationer och om dessa kontinuerligt övas på (Kapucu, 2008, s.531). Individens uppfattning och den faktiska beredskapen är studerad inom olika områden där både kvalitativa och kvantitativa metoder har använts. De är dock ofta centrerade kring en viss typ av kris såsom långvariga strömavbrott, terrorattacker, orkaner eller andra naturkatastrofer (Kapucu, 2008, s. 527; Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.9; Diekman et.al, 2007, s.495). I de fall där individens perspektiv faktiskt är studerade och i fokus ser vi förutom hos Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) ofta en typ av forskning som är inriktad på extremfall som inte är representativt för gemene man. Den typen av personer som då studeras går under benämningen *preppers* och är oftast medelålders män med övertygelsen om att världen inom

en snar framtid kommer att gå under och förbereder därför för detta genom att bygga bunkrar, beväpna sig och drilla sina närstående inför den kommande striden (Kelly, 2016, s.96).

Tidigare forskningens resultat

Med tanke på den tidigare forskningens inriktning finns det därför svårigheter att jämföra de resultat som den tidigare forskningen kommit fram till eftersom den ofta har en tydlig riktning som särskiljer dem från varandra. Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) finner i sin artikel att de hushåll med tidigare erfarenheter av långvariga strömavbrott hanterar dem bättre än de som saknar erfarenhet, under förutsättningarna att de kände till varför det hände och visste ungefär hur länge det skulle pågå. Individerna som hade upplevt ett långvarigt strömavbrott hade goda förberedelser för att klara av detta, de hade möjlighet att elda för värme och ficklampor för att se. De resonerade till och med så att ett strömavbrott kunde ses som något mysigt istället för en kris. Strömavbrottet medförde en tystnad och ett lugn där familjen i sin enkelhet kunde spela kort och leva sitt liv nästan som vanligt (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.7).

Ett resultat som dock är likhet med Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) är att även Kapucu (2008) finner stöd för att tidigare erfarenheter kan ha en positiv inverkan på individers hemberedskap men främst deras syn på risker. Tidigare erfarenheter gör individer mer praktiskt förberedda men också tryggare i sin egen roll och vilka åtgärder som krävs av dem under själva krishändelsen (Kapucu, 2008, s.528). Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) talar i termer som normalisering av händelser individer har erfarenheter av, där de också som vi nämnde tidigare såg ett strömavbrott som något mysigt, vilket kan vara en slags avdramatisering av händelsen (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, ss.7-9). Satt i relation till Kapucu används inte uttrycket normalisering men han finner stöd för att individer och hushåll med tidigare erfarenheter visar en större vilja att vara förberedda (Kapucu, 2008, s.528).

Tidigare erfarenheter är dock enligt Diekman et.al (2007) inte begränsade till händelser där respondenterna hade förstahandserfarenhet av ett fenomen, även stora händelser som fick mycket utrymme i media påverkade hur individer uppfattade vikten av hemberedskap. Terrordådet mot World Trade Center i New York år 2001 var det tydligaste exemplet som hade haft en inverkan på individernas uppfattning (Diekman et.al, 2007, s.498). Det ska dock påpekas att det var känslan av att måsta kunna skydda sin familj och i många fall även sina husdjur som var den drivande faktorn till att faktiskt göra några praktiska förberedelser, snarare än att bara tänka på vad som behövs i en krissituation (Ibid. s.498-499).

Som vi i avsnittet kan se utgår en betydande del av den tidigare forskningen från ett top-down-perspektiv där förväntningarna utåt främst lägger ansvaret på individen och vad som förväntas av den utan att förtydliga de ansvar som åligger staten eller den vid krisen ansvariga instans ser vi brister i den forskning som tidigare bedrivits inom området. För att motverka detta ser vi därför att forskning med fördel bör inkludera hushållens och individernas upplevelser för att bli så bred som möjligt

Teoretiskt ramverk

Denna studie är positionerad inom det kulturteoretiska perspektivet på risk. Det utgår från att en hotbild är beroende av att sättas i perspektiv inom ett sociokulturellt sammanhang för att bli reellt och uppmärksammat. Perspektivet är, liksom vår fenomenologiska ansats, inriktat på förståelse samt ett verktyg som är kapabelt till att förutse och förklara varför vissa människor ser vilka potentiella risker som allvarliga (Wildavsky & Dake, 1990, s.42; Zinn, 2008, s.8 & s.199; Creswell & Poth, 2018, s.201).

Utifrån det kulturteoretiska perspektivet har vi som teoretiskt ramverk valt att använda oss av *Risk and everyday life* (2003) av John Tulloch och Deborah Lupton och *Risk and culture* (1983) av Mary Douglas och Aaron Wildavsky. Vi har valt dessa två teorier eftersom vi anser att de båda två kompletterar varandra eftersom de båda tar upp liknande fenomen och för ett liknande resonemang där kulturen har en stor inverkan på vilka risker som uppmärksammas. Dessa två teorier kan hjälpa oss att förstå hur respondenterna i vår studie resonerar kring fenomenet hemberedskap.

Riskuppfattning utifrån miljö och social kontext

Tulloch & Lupton (2003) menar att alla människors riskuppfattningar skapas utifrån normer som existerar inom olika kulturer och olika sociala kontexter. Därför skiljer sig allas syn på risker åt beroende på vilka vi är, vilken bakgrund vi har och var vi lever. Människor som till exempel har det gott ställt socioekonomiskt och som även har mer makt än andra människor i samhället ser vår värld som mindre farlig och med färre risker än vad andra människor med andra positioner gör (Tulloch & Lupton, 2003, s.8).

Alla människor uppfattar olika risker på olika sätt och risker rangordnas som mer eller mindre allvarliga. Att välja vilka risker man oroar sig mer för än andra menar Douglas & Wildavsky (1983) inte är ett aktivt val som varje individ själv gör utan det är utifrån den sociala värld vi lever i som man kollektivt väljer att oroa sig mer för vissa risker än vad man gör med andra (Douglas & Wildavsky, 1983, s.187). Att synliggöra och kunna se alla olika typer av risker som

existerar i vårt samhälle är något som är omöjligt för oss människor att kunna göra, vi väljer att se vissa risker och andra inte. Hur vi väljer vilka risker vi synliggör har att göra med vilket typ av socialt sammanhang vi befinner oss i. I varje social kontext höjs vissa risker och blir mer synliga medan andra risker trycks ner och blir inte lika mycket uppmärksammade. De människor vi är omgivna av i vårt vardagliga liv påverkar också vår riskuppfattning. Att ha liknande värderingar och normer som andra individer som ingår i samma sociala sammanhang leder även till att vi får liknande rädslor och liknande uppfattningar kring vad som faktiskt är en risk och inte (Ibid. 1983, ss.8-9).

Douglas & Wildavsky (1983) förklarar genom en så kallad grid/group-typologi hur olika samhällen är organiserade. Denna typologi visar att varje enskild social kontext har olika mycket struktur och samhörighet. Grid står för samhällets struktur, sociala skillnader och hur individer förhåller sig till varandra. Group står för vilken samhörighet det finns inom gruppen och hur stark gemenskap gruppen har gentemot varandra. Douglas & Wildavsky (1983) visar genom denna modell att man kan se hur en social kontexts normer och värderingar påverkar dess individer och även hur de förhåller sig till olika risker (Ibid. ss.138-140). Douglas & Wildavsky (1983) menar att individer har lättare att analysera och se brister och hot i andra kulturer än vad det är att göra inom sin egen kultur. Det är lättare att se att andra kulturer och miljöer utsätts för risker de själva inte är vana vid. Inom sin egen kultur, sociala kontext och sitt eget hem blir vi lätt hemmablinda för olika problem och risker och kan inte på samma sätt se med kritiska ögon kring vilka risker som finns i vår hemmiljö som vi kan göra med andra miljöer. Detta ser vi även hos Diekman et.al (2007) där han nämner en händelse som 9/11, trots att majoriteten av befolkningen i USA inte blev direkt drabbade av händelsen ser de en sådan händelse som en risk (Douglas & Wildavsky, 1983, s.46; Diekman et.al, 2007, s.499).

Kontroll av risk

De flesta personer definierar ordet risk som något negativt och att risker leder till något farligt såsom osäkerhet, förlorad kontroll och något som tar skada på något värdefullt. Dock finns det andra som ser risker som något positivt som kan leda till möjligheter att vinna något (Tulloch & Lupton, 2003, ss.18-19). Både Tulloch & Lupton (2003) och Douglas & Wildavsky (1983) menar att individers syn på risker skiljer sig markant beroende på om man blir medvetet utsatt för risken eller om risken är något man själv inte kan styra över att bli utsatt för. Risker där vi medvetet utsätter oss själv för fara, som till exempel att bergsklättra är risker som är accepterade och som kan anses vara bra risker. Medan risker som till exempel naturkatastrofer som vi själva inte kan kontrollera är risker som inte accepteras av oss individer. Att individers syn på risker skiljer sig beroende på om man blir utsatt för risken medvetet eller omedvetet har att göra med kontroll. Om vi själva känner att vi har kontrollen

över risken kan vi lättare acceptera den. Vissa risker kan även ses som okända risker och människor kan utsätta både sig själva och även andra för fara utan att ens vara medvetna om att det dem gör eller det dem inte gör kan leda till fara eftersom själva risken är okänd (Tulloch & Lupton, 2003, s.35; Douglas & Wildavsky, 1983, ss.16-19).

Tulloch & Lupton (2003) menar att känslan av kontroll påverkar vår riskuppfattning. Genom att ta ansvar och förbereda sig för eventuellt kommande risker tar man kontroll över risken och har lättare att hantera den när den väl inträffar eftersom man då kan ta logiska beslut. Genom att ta ansvar för en risk är det lättare att undvika den och istället för att skylla på expertsystem som borde skydda oss från risken tar vi kontroll och ansvar över den själva. Individuella risker, så som att röka, är risker som ses vara mer kontrollerade eftersom detta är ett aktivt val som görs och varje enskild individ kontrollerar denna risk. Risker som individer känner en kontroll över anses vara lättare att hantera än risker som vi utsätts för ofrivilligt (Tulloch & Lupton, 2003, ss.29-30).

Hur individer ser på risker har oftast mer att göra med våra synpunkter och var vi "står" snarare än objektiv fakta. Detta bidrar till att även vår ålder påverkar hur vi ställer oss till risker och hur vi uppfattar något som riskfyllt. Många människor utsätter sig själva för mer riskfyllda fysiska aktiviteter vid yngre ålder än vad man gör när man är äldre. Detta har att göra med att vi ser på risker på sätt beroende på "var" i livet vi är och det är på så sätt vårt åldrande som påverkar synen på risker snarare än den objektiva faktan (Ibid. ss.19-20).

Tidigare erfarenheter av risker

Vi människor tenderar att se mindre allvarligt på risker som är bekanta och återkommande och som ses som vanligt förekommande risker i våra liv. Vi ser allvarligare på risker som anses vara mer sällsynta eftersom de sällsynta riskerna uppfattas som mer katastrofala än de vanligt förekommande (Tulloch & Lupton, 2003, s.8). Även Douglas & Wildavsky (1983) menar att människors attityder kring risker påverkas mycket av tidigare erfarenheter. Har man genomgått en svår kris som till exempel strömavbrott i en vecka har man då lättare att föreställa sig att det kan drabba en igen jämfört med människor som inte har upplevt samma kris. Även desto större skada krisen tog på ens familj eller ens ägodelar, desto lättare är det att komma ihåg den. Ju mer distans en individ har till nyheter om katastrofer, desto svårare är det att ta till sig av nyheten och desto svårare är det att föreställa sig hur det skulle vara att själv drabbas av en liknande kris (Douglas & Wildavsky, 1983, s.88).

Kunskap och förståelse är viktiga faktorer när det gäller att hantera och lösa risker som anses vara sällsynta och skrämmande. Genom att öka sin kunskap och förståelse kring en sådan risk blir det lättare att hantera risken när den väl inträffar eftersom man vet ungefär vad risken

faktiskt innebär. Med kunskap och förståelse blir det även lättare att se risken som ett mindre problem (Tulloch & Lupton, 2003, s.54). Dock menar Douglas & Wildavsky (1983) att människor generellt är dåliga på att ta reda på information och kunskap om risker och faror och har då även svårt att ta rationella beslut när det gäller att hantera risker (Douglas & Wildavsky, 1983, s.74).

Sammanfattningsvis kan vi se att dessa två teorier delar liknande syn om vad som påverkar individers riskuppfattning. Båda teorierna menar att alla individers riskuppfattning blir påverkad och skiljer sig åt beroende på vem man är och vilken status man har i samhället men även på grund av den sociala kontext och miljö man lever i. Inom båda teorierna resoneras även om att individers riskuppfattning skiljer sig åt beroende på om man självmant utsätter sig själv för en risk eller om det sker ofrivilligt. När det gäller tidigare erfarenheter kring risker har teorierna även gemensamma resonemang om att individers attityd, förståelse, inställning och uppfattning blir påverkad av vad man tidigare har eller inte har upplevt där det av dessa är individers uppfattning och förståelse som är centrala begrepp i denna studie.

Resultat & Analys

I detta avsnitt kommer vi att presentera vår insamlade data samt det resultat som vi kommit fram till med utgångspunkt från det teoretiska ramverk, tidigare forskning och vår fenomenologiska utgångspunkt. Under vår analys av det insamlade datamaterialet har vi identifierat fyra framträdande teman. Dessa fyra teman är riskuppfattning, trygghet med kontroll, skiftande perspektiv och hemberedskap som en mental process.

Riskuppfattning

Ett genomgående tema i denna studie är respondenternas uppfattning och förståelse kring risker. I linje med vår fenomenologiska ansats är det därför viktigt att vi fokuserar på hur respondenterna upplever risker men även vad de upplevde med dem. Detta eftersom vi önskar finna essensen i hur de uppfattar risker (Creswell & Poth, 2018, s.201). Vi har därför utifrån våra frågeställningar undersökt vad respondenterna ser som faktiska risker som kan drabba dem i deras hushåll.

Oj en krissituation... det är väl om det händer något oförutsett som kan bli till en kris. Det är väl att man känner att man har tappat kontrollen.

Respondent 1

Många av respondenterna hade svårt att definiera risker och kriser med konkreta exempel, detta tydliggjordes genom att de förde ett resonemang som gick ut på att "vad som helst kan ju hända". Det som dock var genomgående för majoriteten av respondenterna var att de ansåg att en kris för deras hushåll är när något oförutsett inträffar som avviker från det vardagliga livet. Precis som respondenterna menar även Tulloch & Lupton (2003) att risker oftast är kopplade till en känsla av osäkerhet, fara och något negativt som drabbar individen eller familjen. De menar specifikt att risker där man har en känsla av tappad kontroll är den värsta sortens risk eftersom ens öde då ligger i någon annans händer (Tulloch & Lupton, 2003, s.19). Genom att ta kontroll över sin egen situation och över de olika val man gör i livet kan man minska risken att råka illa ut vid riskfyllda situationer eftersom kontrollen gör att man känner att man kan behärska och hantera situationen när den väl inträffar (Tulloch & Lupton, 2003, s.30; Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, ss.7-8). Möjligheten att agera och hantera situationen på egen hand och att inte stå maktlös vid en krissituation var en aspekt gällande kriser som många respondenter påtalade var viktigt för dem. De kände att kontroll var en avgörande faktor när det kom till att minimera känslan av maktlöshet. Vår tolkning av detta utifrån litteraturen och den tidigare forskningen är att känslan av kontroll över en viss situation ökar ju bättre förberedd man är. En förberedelse, både mental och praktisk, påverkar vår riskuppfattning där individer som känner att de har risken under kontroll har lättare att hantera den i tanken samt större möjlighet att ta logiska beslut och minimera konsekvenserna när den pågår (Tulloch & Lupton, 2003, s.29-30; Kapucu, 2008, s.528; Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.7). En sådan förberedelse kan göras på olika sätt, där en respondent med erfarenhet av elbortfall kände att hen skulle ha god kontroll över situationen.

Min mamma bodde i hus och där blev vi ganska ofta utan vatten eller el, ute på vischan. Kom åskan över berget då visste man att okej nu kommer vi ha ett eller två dygn där vi inte kommer ha någon el och då får vi klara oss på det. Så jag tror att jag är lite van med att inte tycka att det direkt är någon jättestor grej, utan då lagar vi mat ute på eld eller ja... det löser sig.

Respondent 4

Under intervjuerna framgick det tydligt att de risker som respondenterna bedömde som mindre allvarliga för just deras hushåll var risker som de hade god kännedom om eller hade tidigare erfarenheter av. Respondenten ovan var inte ensam om att föra ett liknande resonemang, vi fann även att övriga respondenter som hade erfarenhet av exempelvis elbortfall inte upplevde de som särskilt allvarliga. Vi finner stöd för detta i det teoretiska ramverket där Douglas & Wildavsky (1983) samt Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) menar att en persons tidigare erfarenheter kring risker och krissituationer påverkar ens riskuppfattning

och hur allvarligt man ser på risker. Om man tidigare har upplevt en kris har man lättare att föreställa sig att det kan inträffa igen jämfört om man inte har varit med om en liknande upplevelse (Douglas & Wildavsky, 1983, s.88; Heidenstrøm & Kvarnlöf 2017, s.5). Även Tulloch & Lupton (2003) menar att människors riskuppfattningar skiljer sig åt från person till person beroende på vad man tidigare har gått igenom (Tulloch & Lupton, 2003, s.8). Vår bedömning med bakgrund till detta är att om en individ aldrig har upplevt ett längre strömavbrott kan en sådan händelse kännas skrämmande och svår att hantera men också att konsekvenserna är svåra att föreställa sig. Om detta istället är något man upplevt flera gånger under en livstid tror vi att en sådan krissituation kan bli normaliserad och avdramatiserad, dock med vissa begränsningar. Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) menar att denna normalisering är beroende på ett antal faktorer däribland information om ungefär hur länge händelsen pågår samt varför den inträffade (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.7).

Vår tolkning är att denna normalisering utöver detta också är beroende på de faktiska konsekvenserna av händelsen. Diekman et.al (2007) nämner en respondent som varit med om en katastrofhändelse som lämnade stora emotionella spår hos individen och har bidragit till en stor oro och en rädsla för att hen ska drabbas igen (Diekman et.al, 2007, s.497). Vi finner även att Douglas & Wildavsky (1983) för ett liknande resonemang där de menar att desto större skada en tidigare händelse har orsakat på ens familj eller ens ägodelar, desto lättare är det att komma ihåg och värdera risken (Douglas & Wildavsky, 1983, s.88). Respondenterna som tidigare hade upplevt strömavbrott och liknande situationer i sin vardag, berättade om dessa händelser som något odramatiskt och som något som gick att hantera. Utifrån Heidenstrøm & Kvarnlöfs (2017) tidigare resonemang tolkar vi att anledningen till att dessa respondenter känner sig lugna inför en liknande situation om den skulle hända igen är eftersom de inte led särskilt stor skada, varken fysiskt eller materiellt av den. När det gäller större katastrofer hade ingen av respondenterna i denna studie några erfarenheter, de hade dock god kännedom kring konsekvenserna av sådana. Vår bedömning är att detta beror på att människor generellt sett har vetskap om konsekvenserna av katastrofer och att detta beror på exponering från media. Denna exponering påverkar därför deras riskuppfattning, likt det Diekman et.al (2007) visar att 9/11 hade inverkan på individens riskuppfattning (Diekman et al, 2007, s.498.)

En riktig kris skulle vara om vi inte hade ett hus. Typ om det brann ner, det skulle vara det värsta.

Respondent 4

Ur analysen framgår det att den risk respondenterna bedömde som allvarligast när det kom till oförutsedda händelser var brand, detta eftersom konsekvenserna av en brand var de största. De bedömde en brand som osannolik att inträffa men det viktigaste att kunna förhindra att det skedde. Vi tolkar detta utifrån det Tulloch & Lupton (2003) talar om som sällsynta risker, att individer ser allvarligare på risker som är sällsynta eftersom de uppfattas som mer katastrofala (Tulloch & Lupton, 2003, s.8). Anledningen till att just brand uppfattas som katastrofalt menar vi beror på att det viktigaste för samtliga respondenter vid en krissituation var att känna sig trygga, inte känna sig maktlösa och kunna förse barnen med mat, värme och vatten.

För jag vet inte om alla som har en brandsläckare ens kan använda den? Alltså när det väl händer, vet man hur man gör med den?

Respondent 1

En brand är också en typ av risk som är svår att föreställa sig hur den är att uppleva, vilket gör den svår att försvara sig mot. Desto större förståelse och kunskap vi människor har kring en typ av risk, desto lättare är det att hantera risken och agera förebyggande mot den (Tulloch & Lupton, 2003, s.54). Vi ser även att respondenterna resonerar på samma sätt där de känner sig tryggare i risker de har större möjligheter att påverka utgången. Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) bekräftar detta där de talar om att normaliseringen av strömavbrott var beroende av förutsägbarheten, alltså att individerna önskade kunskap om hur långt strömavbrottet beräknades vara samt varför det skedde (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.7). Det viktigaste enligt dem var i linje med vårt resultat, alltså att respondenterna kände sig trygga i händelsen, att de hade möjlighet att påverka och att de inte kände sig maktlösa inför situationen.

Trygghet med kontroll

Vid varje intervju frågade vi respondenterna hur de ser på risken att deras hushåll ska utsättas för en kris där de behöver klara sig själva under en längre period. Alla respondenter menade att risken fanns men att den var väldigt låg och de motiverade detta utifrån var de lever och är bosatta.

Ganska låg, särskilt när man bor såhär nära stan. Då får man ju hjälp ganska snabbt, hjälp finns på nära håll. Det är ju skillnad om man bor ute på landet där allt tar lite längre tid.

Respondent 5

Respondenten menade att eftersom hen bor centralt är risken att bli utsatt låg på grund av att man snabbt kan få hjälp när man bor inom tätorten. Andra resonerade som att Sverige men framförallt Östersund är geografiskt trygga platser att bo på där det sällan inträffar allvarliga samhällsstörningar som kan rubba ens vardag. Eftersom respondenterna menade att de bor på en säker plats drar vi slutsatsen att de i någon mån ser andra områden i världen eller Sverige som mer utsatta för risker. En respondent som hade erfarenhet av att bo i en större stad i södra Sverige menade att det fanns en större risk att bli utsatt för en krissituation där än vad det är i Östersund. En annan respondent resonerade på följande sätt:

Om man tänker sig naturkatastrof så bor vi ju inte i en sån del av världen där det är stor risk för det. Det är väl närmast stormar då som skulle kunna slå ut infrastruktur som vatten och el. Några konflikter har vi ju inte även om det finns en hotbild som målas upp i media med ökad aggressiv hållning från första hand Ryssland men jag uppfattar det som en avlägsen risk för vår del av världen.

Respondent 7

Som tidigare nämnt menar Douglas & Wildavsky (1983) att det är enklare att se brister och hot i andra människors kulturer och miljöer än vad det är att göra i sin egen. I vår egna sociala kontext och i vårt egna hem blir vi lätt hemmablinda och kan inte på samma sätt se med kritiska ögon kring vilka risker som existerar som vi kan göra med andra kulturer och miljöer (Douglas & Wildavsky, 1983, s.46). Vi märkte hos respondenterna att det var få som aktivt hade vidtagit åtgärder i sitt hushåll inför en eventuell kris. Kopplat till detta tolkar vi det som i ett land som Sverige som till exempel inte drabbas av särskilt många naturkatastrofer och inte heller varit i krig på flera hundra år, kan det då bidra till en kultur där många individer tänker att det inte finns några direkta hot eller risker att behöva skydda sig emot. Vilket kan vara en anledning till att en god hemberedskap anses vara onödig eller överflödigt eftersom "det ändå inte händer något där vi bor".

Både Cutter et.al (2000) och Douglas & Wildavsky (1983) för ett resonemang där de menar att socioekonomiska och sociokulturella faktorer har en påverkan på hur stora konsekvenserna blir för en individ när en kris inträffar (Cutter et.al, 2000, s.714; Douglas & Wildavsky, 1983, s.18). Vi kan alltså se att genom att välja att bo i ett visst område som sällan drabbas av krissituationer är en slags kontrollåtgärd eftersom individen då väljer bort att utsättas för vissa risker i sin vardag. Det finns oss veterligen ingen plats i världen som är helt förskonad från alla typer av katastrofer, men Sverige hör ändå till ett av de länder som drabbas minst. Denna typ av val kan inte alla ta för givet, vilket vi återfinner hos en respondent som tar upp ekonomiska aspekter och utrymme i bostaden.

Och det är lite synd för då är det ju dom som kan, dom klarar sig. Dom som inte kanske kan... och det kanske inte är alla som kan skaffa till exempel konserver, dels på grund av plats och pengar, att bara ha pengar som egentligen är stående i någonting som man inte vet om man kommer att använda.

Respondent 4

Genom att kunna välja var man bor tar man kontroll över vilka risker man troligtvis kommer eller inte kommer utsättas för eftersom olika områden utsätts för olika risker (Tulloch & Lupton, 2003, s.30). Har man inte möjlighet att välja var man bosätter sig är det enligt oss svårare att ta kontroll över vilka risker man kommer utsättas för. Vi drar dock slutsatsen att beroende på var man bor skiljer det sig vilka förberedelser den personen gör baserat på tidigare erfarenheter. Att bo i ett område som är mer drabbat behöver alltså inte nödvändigtvis vara enbart negativt.

Ja vi skulle klara av att hantera en kris eftersom vi inte skulle vara här. Vi skulle åka till något annat ställe, typ till svärmor eller så.

Respondent 5

Något som framgick tydligt från flera av respondenterna var att de ändå bedömde att de skulle klara av att hantera en eventuellt kommande kris även om de aktivt inte hade gjort några större förberedande åtgärder i sitt hushåll. Vi ser exempel på ett liknande resultat hos Kapucu (2008) där hela 61 % anser att de med säkerhet var förberedda och kunde klara av en krishändelse men av resterande frågebatteri att döma saknade de förutsättningarna för detta (Kapucu, 2008, s.531). Ett par respondenter i denna studie resonerade som att "det löser sig" eftersom de vid en kris kommer ta hjälp av sitt sociala skyddsnät som de har i sin omgivning. Att välja att bo där man har ett socialt skyddsnät som man kan ta hjälp av vid en kris, tolkar vi som en typ av kontrollåtgärd. Att känna att man kan ta hjälp av sin omgivning vid en krissituation ger en känsla av kontroll och trygghet vilket som tidigare nämnt är en viktig faktor när det kommer till hur man hanterar och löser en krissituation. Att ha en stark sammanhållning och en stark gemenskap med sin omgivning och den sociala kontext man lever är vad Douglas & Wildavsky (1983) kallar en stark "group" utifrån grid/group-typologin (Douglas & Wildavsky, 1983, s.138). Det som i denna typologi menas vara en stark group är vad vi kan likna att ha ett skyddsnät i sin omgivning och att leva i en omgivning som man litar på och känner att man kan ta hjälp av vid en krissituation.

Att välja att bo i hus ser vi som en kontrollåtgärd när det gäller förmågan att kunna hantera olika krissituationer. Likt Diekman et.al (2007) såg många av respondenterna möjligheterna

att förbättra sin egen situation som större i hus på grund av det utökade utrymmet eftersom det möjliggjorde att vara förberedda på ett sätt som till exempel en lägenhet inte gjorde (Diekman et.al, 2007, s.498). Vi tolkar detta som att det ökade utrymmet i hus ger bättre förutsättning till att kunna bunkra artiklar och produkter som kan behövas inför eller vid en kris. Det som samtliga respondenter identifierade som viktigast för dem vid en krissituation var framför allt en trygg plats för barnen med tillgång till värme, vatten och mat. Fyra av respondenterna berättade att de i deras hus idag har bland annat jordkällare, kamin och egen brunn. Dessa olika tillgångar är till stor fördel att använda sig av vid en krissituation och är sådant som man oftast inte har när man bor i lägenhet. Utifrån detta drar vi då slutsatsen att boendeformen hus är ett steg i riktningen att öka sin kontroll över de risker man utsätts för.

Skiftande perspektiv

Ett genomgående tema som vi identifierade hos våra respondenter var hur de påtalade att föräldraskapet hade påverkat dem till att bli mer riskmedvetna på flera sätt, bland annat genom att investera i brandvarnare, brandsläckare och brandfilt. Detta skiftande av perspektiv berodde främst på att de numera var direkt ansvariga för ett annat liv och därför var tvungna att reflektera över detaljer som de inte tidigare lagt någon vikt vid. De menade att nu när de var föräldrar var de inte längre det viktigaste i livet, barnet eller barnen gick först i alla lägen. Föräldraskapet gjorde att de kände ett ansvar att tänka i andra banor, mycket likt det Kelly (2016) kommer fram till i artikeln om preppers som också de började känna att ansvaret ökade i samband med att de blev föräldrar (Kelly, 2016, s.104).

Ja, det har det. Både och. Både när jag blev förälder och när vi köpte hus. Förälder på så vis att man får ansvar för andra liv. Jag kan inte tänka lika egoistiskt som att jag kan svälta några dygn, men det kan ju inte barnen. Och med husköpet så fick man ju själv ansvara för vattenledningar och så, så ansvaret växte ju med hus.

Respondent 3

Denna ökade riskmedvetenhet vid föräldraskap återfinns vi hos Tulloch & Lupton (2003) som benämner det såsom att "rota sig" i familjelivet, vilket de definierar som en process där individen tvingas ta ett ökat ansvar för ens egen säkerhet samtidigt som den är vaksam och beaktar välmåendet hos övriga familjemedlemmar (Tulloch & Lupton, 2003, s.20). Den ökade riskmedvetenheten var alltså sprungen ur det ökade ansvaret där de primärt fokuserade på barnens hälsa men att de husliga aspekterna var något av en förutsättning för att kunna säkerställa en trygg hemmiljö för barnen. Det vi kallar för husliga aspekter är här tillgången till vatten, värme och el och skillnaden är att det numera är deras eget ansvar istället för till exempel en hyresvärd. Respondenterna var tydliga med att de tack vare att de bodde i hus

kände både ett ökat ansvar samtidigt som de fick ökade möjligheter att påverka sin situation. De husliga aspekterna och de ökade möjligheterna såg dock en respondent som inte enbart positivt där hen menade att en ökad boyta också innebär begränsningar för möjligheten att hålla huset varmt.

Jag har svårt att se hur man kan hålla värmen i en lägenhet utan att kunna elda. Vi har större ytor också med möjlighet att förvara utrustning och saker som ved och mat och sådär men samtidigt är det ju en större boyta att hålla varm om vi skulle behöva det.

Respondent 7

Vi ser här hur specifikt husägandet har påverkat respondenten där den tvingats till reflektion över hur boendeformen har påverkat möjligheterna, ansvar men också vilka förutsättningar och begränsningar som boendeformen innebär. Det som är tydligast återkommande är dock det ökade ansvaret där flera respondenter jämför och påtalar att ansvaret upplevdes som någon annans när de bodde i lägenhet.

Ja man känner ju att ansvaret är större nu, att jag själv ska tänka på det. Än vad det var när jag bodde i lägenhet, då kändes det som att det inte var vårt ansvar. Men nu har jag ändå kanske inte vidtagit så många åtgärder men jag ser ändå att mitt ansvar är större, helt klart.

Respondent 6

Det teoretiska ramverk samt den tidigare forskning vi har tagit del av är här samstämmiga med det resonemang fem av respondenterna för, där vi kan se en attitydförändring till krishändelser i samband med att individer förväntas ta ansvar över andra liv, oavsett om detta gäller åldrande släktingar, husdjur eller barn (Tulloch & Lupton, 2003, s.25; Diekman et.al, 2007, s.498; Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.7). Tulloch & Lupton (2003) fann dock att denna attitydförändring inte alltid var något permanent, i deras resultat ser vi att många individer senare i livet förändrar sin syn på risker och ökar sitt frivilliga risktagande när de bedömer att deras ansvar gentemot andra minskar och de känner sig mindre tvungna att vara försiktiga (Tulloch & Lupton, 2003, s.25).

Man känner sig mer utsatt som förälder, barn är ju så mycket skörare och man är bakkunden av deras behov. Det är svårt att hinna med att göra allting med barn och att råka ut för en kris som kräver som arbetsinsats och samtidigt hålla barnen torra och rena och mätta, det är en stor utmaning. Och att skaffa hus har väl, det

faktum att vi har bosatt oss i ett hus har inneburit att vi har fått upp ögonen för att det finns många saker i ett hus som man behöver tänka på. Som måste fungera och kan gå fel. Det kan ju också ha att göra med att man blir äldre och lär sig mer om hur saker och ting fungerar.

Respondent 7

Respondenten ovan är inte ensam om att föra ett sådant resonemang, där hen menade att även åldern har en påverkan på hur en ser på risker. Även respondent 2 menade att det fanns saker utöver föräldraskapet som hade påverkat hur hen resonerade kring risker och talade om att läget i världen, den osäkerhet som finns också var en faktor. Tulloch & Lupton (2003) menar även de att ålder är en variabel som influerar risker där de talar om att människor undviker vissa risker desto äldre de blir, där de lägger särskild tonvikt på att detta i synnerhet gäller småbarnsföräldrar (Ibid. s.25). Vår bedömning är att just småbarnsföräldrar är extra försiktiga eftersom ju yngre barnen är desto sårbarare är de och konsekvenserna av att mista en förälder upplevs som större då än om barnet är i tonåren.

Eftersom samtliga av respondenterna som vi nämnde innan hade tidigare erfarenheter av andra bostadsformer, mestadels hyresrättslägenheter där de i många fall inte hade reflekterat över dessa frågor framkom det med relativ klarhet att de tidigare såg på de husliga aspekterna som någon annans ansvar. Vi ser också att de ofta hade god kännedom om dessa risker men att risker överlag ofta inte var något de prioriterade i sin vardag innan de blev föräldrar och till viss del innan de bosatte sig i hus. Primärt dessa två förändringar, men också sekundärt i kombination med en ökad ålder och en större medvetenhet om läget i världen, bidrog därför till vad vi väljer att kalla för ett skiftande perspektiv och som vi ser som en vändpunkt i hushållens riskmedvetenhet.

Hemberedskap som en mental process

De skiftande perspektiven är något som vi också bedömer var en central del i det som vi identifierade som en mental process, där samtliga respondenter menade att trots att de i vissa fall inte hade gjort några förberedande åtgärder alls menade att föräldraskapet hade initierat ett sätt att tänka som de inte tidigare haft. Detta är något som vi benämner som en mental process som innefattar framför allt risker i det vardagliga livet men också i förlängningen hemberedskap. Den mentala processen kan här delvis ses som ett resultat från det skiftande perspektivet men är inte begränsad till detta. Vi ser den som en slags normalisering av händelser som visserligen avviker från vardagen men där individen finner trygghet i känslan

av att kunna hantera situationen på ett tillfredsställande sätt. Detta eftersom eftertanken och insikten kring vad de faktiskt har i hushållet bidrar till att de i många fall har en god materiell förberedelse för de kriser de kan ställas inför, dock med undantag för medicinska kriser där sjukvård krävs. Att ägna lite tid och eftertanke kring den här typen av frågor gör att individen får en mental beredskap (Din säkerhet 2018). Vi såg ett exempel på detta där en av våra respondenter som initialt menade att hen inte alls var förberedd på en situation utan tillgång till el och matlagningmöjligheter men som snabbt insåg att hen trots allt hade förutsättningarna för att lösa situationen. Även Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) finner stöd för detta, där deras respondenter efter erfarenheter med elbortfall hade insett att de med sakerna de använder i sin vardag har goda förutsättningar för att klara krissituationer med tillgängliga medel (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, ss.7-8).

Rent matmässigt så kan man ju lösa det mesta... man får väl sätta upp stormköket i trädgården till exempel eller nått.

Respondent 1

Tidigare forskning inom ämnet drar samma slutsats där främst Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) upptäckte att även om införskaffandet av produkter som visar sig användbara och nyttiga för att klara av en krissituation inte sker för just det syftet, har både deras undersökta hushåll samt många av våra respondenter detta vilket framkom under intervjuerna (Ibid. s.7). Detta tydliggjordes när vi frågade dem om de hade någon "krislåda" i hemmet eller någonsin känt ett behov av en sådan. Endast en av respondenterna hade en krislåda men vid vidare diskussion framkom det att flera av dem redan ägde ett antal saker som en sådan låda innehåller. Exempel på detta var att många hade spritkök, radio med batterier, värmeljus, ficklampor och ofta konserver och torrvaror såsom ris, pasta och havregryn i hemmet. Tre av våra respondenter resonerade som att innehavet av dessa produkter, särskilt spritköket, var ett resultat av ett intresse i friluftsliv där vi ser Östersunds geografiska placering med närhet till fjäll och natur som en bidragande faktor. Denna samstämmighet genom både vårt resultat samt det resultat Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) presenterar, som också undersökte husägare i norra Sverige och Norge ser vi kan bero på det Douglas & Wildavsky (1983) diskuterar. De menar att liknande värderingar och normer i sociala och kulturella sammanhang leder till liknande uppfattningar om saker och ting (Douglas & Wildavsky, 1983, ss.8-9).

Utöver att de som individer hade ett intresse för friluftsliv menade även flera av respondenterna att samtal och sociala sammanhang påverkade deras riskuppfattningar. Det var dock inte ett uttalat samtalsämne men vi såg samstämmighet i att riskfrågor, framförallt gällande vardagssaker som berörde barnens säkerhet var ett återkommande ämne hos många.

Att tala om och reflektera över frågor tillsammans med andra människor ur liknande sociala sammanhang, i vårt fall andra småbarnsföräldrar, skyndade på den mentala processen där individerna stegvis förbättrade sin teoretiska kunskap och för några av våra respondenter hade detta redan hunnit leda till att de vidtagit praktiska åtgärder.

Och jag har insett att jag inte riktigt har vidtagit alla åtgärder som jag kanske borde vidta, men det är ändå en process som vi är inne på. Men det finns samtidigt mycket annat att tänka på också.

Respondent 7

Denna reflektion där respondenter och individer talar om fenomen hjälper dem också att sätta aspekter kring hemberedskap i ett perspektiv som de kan relatera till. Vår analys tillsammans med Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017) visar att detta är en avgörande faktor för respondenterna att se dessa åtgärder som rimliga för just dem och deras hushåll (Heidenstrøm & Kvarnlöf, 2017, s.3). Att koppla risker till det individuella perspektivet istället för att se dem ur ett samhällsligt perspektiv är viktigt eftersom vi av erfarenhet vet att de då blir lätt att distansera sig ifrån dem då många tänker att "det ändå inte drabbar mig". Att dessa steg i den mentala processen tas i samband med att individer interagerar med de i sin närhet hittar vi även stöd för i det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen. Både Tulloch & Lupton (2003) och Diekman et.al (2007) finner stöd för att det är omgivningen med vänner, grannar och andra människor som de lär sig av snarare än experter och expertsystem (Tulloch & Lupton, 2003, s.100 & s.118; Diekman et.al, 2007, ss.500-501). Vår bedömning kring hur dessa steg tas och i vilken omfattning de är betydande och faktiskt leder till en förändring för hushållets hemberedskap är därför beroende av den sociala kontext och kultur de befinner sig i.

Diskussion

Detta avsnitt behandlar studiens resultat utifrån de förutsättningar vi och respondenterna har haft. Med studiens syfte och våra frågeställningar som utgångspunkt diskuterar vi resultatet, analysen och vilken riktning den framtida forskningen bör ha.

Resultatdiskussion

Med bakgrund i att respondenterna i denna studie ansåg att deras riskuppfattning och ansvarstagande gentemot andra har förändrats i samband med husköp eller att de blivit föräldrar är vi övertygade om att resultatet hade sett annorlunda ut om vi hade intervjuat personer i en annan ålder eller personer som inte är föräldrar eller husägare. Detta motiverar vi utifrån det vi tidigare har nämnt i studien om att alla riskuppfattning skiljer sig åt beroende på ålder, vilka vi är och vilken social kontext vi lever i. Vi har även nämnt ett skiftande

perspektiv som leder till att uppfattning av risker förändras vid en händelse där man får ett större ansvarstagande, till exempel vid husköp eller att man blir föräldrar.

Eftersom Studien Krismedvetenhet Kommun (MSB 2017) visade att personer på glesbygden generellt sett var bättre förberedda än de inom tätorter är det av intresse att diskutera hur vårt resultat hade påverkats om denna studie utfördes med andra respondenter. Eftersom flera av respondenterna nu resonerade om en krissituation skulle uppstå så finns hjälpen på nära håll eftersom de bor centralt men även att de har ett skyddsnet i sin omgivning att lätt kunna få hjälp av. Om man istället bor inom glesbygden måste man kanske på ett annat sätt klara sig mer på egen hand eftersom man inte lika enkelt kan ta hjälp av sin omgivning när en kris inträffar. Dessa personer kan ha en annan syn och inställning till hemberedskap och hade vi intervjuat personer som bor på glesbygden hade vi troligt fått ett annat resultat där fokus kan ha legat mer på geografiska aspekter istället för just föräldraskapet.

Som vi tidigare nämnde finns det en begränsad mängd forskning inom ämnet. Den forskning vi har hittat som undersöker frågan om hemberedskap ur ett bredare och individbaserat perspektiv är Heidenstrøm & Kvarnlöf (2017), där vi finner att vårt resultat liknar deras i form av att även de identifierade att hemberedskap är en process som man arbetar med successivt i sin vardag och inte något som sker över ett dygn eller som ett resultat av en isolerad händelse. Detta kan jämföras med de individer som utgjorde datamaterialet i Kellys (2016) artikel om preppers där det istället handlade om erfarenheter om en katastrofhändelse eller vetskap om en katastrof som har drabbat någon annan som var den bidragande faktorn till att de individerna tog till extrema åtgärder i sin jakt på att vara förberedda. Eftersom ingen av våra respondenter hade erfarenhet av händelser i samma skala blir det därför inte jämförbart på ett relevant sätt. Vi kan helt enkelt inte sätta en kris i Sverige, som skulle kunna utgöras av ett elbortfall på två dygn i relation till att en orkan sliter upp ditt hus och allt du äger med grunden samtidigt som din försäkring inte täcker händelser orsakade av force majeure.

Slutsatser

Mot bakgrund till studiens syfte, att undersöka hur husägande småbarnsföräldrar förstår och uppfattar vikten av hemberedskap ser vi ett genomgående resultat i att respondenterna anser att hemberedskap som fenomen är viktigt, dock inte särskilt prioriterat. Att det inte är prioriterat ser vi beror på flera saker där det mest framstående var att Sverige trots allt är ett väldigt säkert land där katastrofer inte är särskilt vanliga. Utöver detta gör vi också bedömningen att många resonerar som att hjälp finns att få om det väl skulle hända något och att detta resonemang bygger på en stark tillit till de statliga institutioner som i så fall skulle hantera händelsen. Även om majoriteten av respondenterna ansåg att hemberedskap är något som är viktigt framgick det att flera av dem tidigare inte hade funderat kring begreppet

hemberedskap men att ju längre intervjuerna gick och ju mer vi pratade om ämnet desto viktigare verkade de tycka att det var. Detta märktes särskilt tydligt efter att intervjuerna var färdiga där flera av respondenterna var intresserade och frågade oss saker som om vi hade några konkreta tips på vad de bör göra och om vi under intervjun märkte att de saknade någon förberedande åtgärder och liknande. Dessa frågor var formulerade på ett sätt där det var tydligt att respondenten kände att vi kunde svara för dem ur deras perspektiv, för just deras situation. Detta tänker vi beror på att vi under intervjun hade fått insyn i deras liv och genom det kunde ge svar som skulle bli relevanta för dem och som de kunde relatera till.

Vi kan också med hjälp av analysen dra slutsatsen att sociala aspekter såsom socialt skyddsnetz och den omgivning vi lever i har stor inverkan på individens uppfattning och förståelse kring hemberedskap. Vår tolkning är att hushållen integreras i en riskuppfattning som både skapas och delas av hela den aktuella kulturens sociala sammanhang. För att återknyta detta till den första frågeställningen, vilka upplevelser och uppfattningar gällande hemberedskap kan identifieras som centrala för att husägande föräldrar agerar förebyggande mot oförutsedda händelser? kan vi se att de delade uppfattningarna framför allt är en förändring i hur man som individ resonerar inför den sortens frågor. Majoriteten av respondenterna i studien hade inte vidtagit några förebyggande åtgärder alls och de två som hade gjort detta ansåg att de inte hade gjort tillräckligt. Det leder oss till slutsatsen det finns svårigheter att hitta konkreta definitioner på vilka villkor som måste uppfyllas för att hushåll tar steget fullt ut och agerar förebyggande.

Det som utgjorde essensen i vad vi kallar för skiftande perspektiv och mental process var dock det ökade ansvaret som kom när de blev föräldrar men också när de blev husägare. I samband med detta ansvar över ett annat liv och huset som egendom där huset möjliggjorde men också tvingade dem att ta eget ansvar för att säkerställa basbehoven för familjen på ett annat sätt än de upplevt tidigare.

Gällande den andra frågeställningen som berörde vilken roll föräldraskapet och det ökade ansvaret med barn kan vi besvara det med slutsatserna för vår första frågeställning. Föräldraskapets roll och ansvaret över barn är en ytterst central aspekt när det gäller de flesta frågor inom ämnet där majoriteten av respondenterna menade på att även om de kände till risker i vardagen innan de blev föräldrar så agerade de inte för att minimera dem.

Våra slutsatser är således att hemberedskap som fenomen är något som från myndighetshåll är något som behöver arbetas med. Vi ser positivt på kampanjer som Krisberedskapsveckan eftersom vårt resultat visar att en mental och praktisk hemberedskap skapas i flera steg. Krisberedskapsveckan kan därför fungera som en bra början för att starta denna mentala

process hos landets invånare. Det gäller dock att istället för att fokusera på det materiella aspekterna av det hela vara tydlig med att berätta varför detta är viktigt. En slutsats vi drar utifrån de presenterade resultatet är detaljen att många av respondenterna tyckte att informationen måste kännas riktad till dem för att de ska kunna ta till sig den. De måste kunna sätta informationen och kunskapen i ett sammanhang som de känner till för att de ska kunna uppfatta och förstå dess innebörd. Utifrån den fenomenologiska ansats vi har antagit i denna studie och det teoretiska ramverk går det i linje med vårt resultat, där vi ser varje steg i den mentala processen för hemberedskap som ett resultat av en association individen gör till något i sin vardag. Denna association leder då förhoppningsvis till förändring och en ökad hemberedskap för individen och hushållet.

Framtida forskning

Något som har framgått tydligt i denna studie är att respondenterna inte har fått information från sin hemkommun eller från en annan myndighet angående vad som förväntas av den enskilde individen vid en kris eller vilka förberedande åtgärder som är rimliga att göra inför en eventuell kris. Det var i studien endast en respondent som hade kännedom att Sverige har en myndighet (MSB) vars största ansvar är just att säkerställa tryggheten för landets medborgare. Det finns alltså enligt oss goda möjligheter för dem att med små medel öka sin synlighet och närvaro. Våra rekommendationer för att öka antalet individer som nås av denna information är att istället för att myndigheterna fokuserar på materiella aspekter även inkludera de sociala faktorer som vi i denna studie har identifierat är av vikt för att öka medvetenheten om dessa frågor. Sociala faktorer kan i detta fall vara att istället för en nationell informationskampanj såsom Krisberedskapsveckan vara att delvis överlåta detta ansvar på respektive kommun där de kan ta fram material som är mer relevant för de invånare som bor där och deras behov och förutsättningar. Det bör också istället för att enbart tala om individens ansvar och vad som förväntas av den vara tydligt med vad respektive myndighet gör och vad som kan förväntas av dem. Transparens skapar tillit och tillit bör skapa goda förutsättningar för att hantera en kris på bästa sätt.

Ytterligare en detalj som vi lade märke till under studiens gång var att det hos vissa respondenter fanns en osäkerhet i kunskapen där en respondent som ägde en brandsläckare inte kände sig säker på hur man använde den och om hen skulle kunna släcka en eld som uppstår i hemmet. Det skulle därför vara fördelaktigt om det i framtiden från myndighetshåll gjordes insatser för att öka den generella kunskapen om hur produkter såsom brandsläckare etc. fungerar. Efter den intervjun påtalade en respondent att ett bra sätt att göra detta på var genom att till exempel räddningstjänsten, polisen eller liknande instanser har så kallade temadagar på stan där de visar upp brandbilen eller andra yrkesverktyg. Respondenten

menade att en sådan tillställning intresserar barnen väldigt mycket och att föräldrarna då, utöver att barnen har roligt, även får nyttig information som främjar deras riskmedvetenhet och i förlängningen då samhällets beredskap i stort.

Referensförteckning

Ahrne, G. & Svensson, P. (2012). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Creswell, J.P. & Poth, C.N. (2017). *Qualitative inquiry and research design - choosing among five approaches*. 4. Uppl., London: SAGE Publications Ltd.

Cutter, S.L., Mitchell, J.T. & Scott, M.S. (2000), Revealing the vulnerability of people and places: a case study of Georgetown County, South Carolina. *Annals of the Association of American Geographers*, 90(4), ss. 713-737.

David_M_Bergman (2016). "Nej jag är personligen inte Särskilt elberoende eftersom jag jobbar och bor mitt i stan" Verifierat SANT: AB sid 56, 04JAN2006 #källkritik [twitterpost], 11 november

https://twitter.com/david_m_bergman/status/797003416442732545 [2018-05-21]

Diekman, S. T., Kearney, S. P., O'Neil, M. E., & Mack, K. A. (2007). Qualitative study of homeowners' emergency preparedness: Experiences, perceptions, and practices. *Prehospital and Disaster Medicine*, 22(06), ss. 494–501. <https://doi.org/10.1017/S1049023X00005318>

Din säkerhet (2018) *Din krisberedskap*.

<https://www.dinsakerhet.se/kris-och-krig/forbered-dig-for-kris/din-krisberedskap>
[2018-05-22]

Douglas, M. & Wildavsky, A. (1983). *Risk and culture*. London: University of California Press Ltd.

Försvarsdepartementet (2017). *Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025* (Rapport 2017:66) Stockholm: Försvarsdepartementet.

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/ds-201766/>

Heidenstrøm, N. & Kvarnlöf, L. (2017) Coping with blackouts: A practice theory approach to household preparedness. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2017;00 ss. 1–11.

<https://doi.org/10.1111/1468-5973.12191>

Kapucu, N. (2008) Culture of preparedness: household disaster preparedness, Disaster Prevention and Management. *An International Journal*, 17(4), ss.526-535.

<https://doi.org/10.1108/09653560810901773>

Kelly, C.R. (2016) The man-pocalypse: Doomsday Preppers and the rituals of apocalyptic manhood. *Text and Performance Quarterly*, 36(2-3), ss. 95-114.

<https://doi.org/10.1080/10462937.2016.1158415>

Kvale, S & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

MSB (2010) *Krisberedskap och den enskildes ansvar – hur går det ihop?*

https://www.msb.se/Upload/Utbildning_och_ovning/Konferenser_seminarier/Dokumentation/SO_nov_2010/Fillistning_PDF/01%20Enskildes%20ansvar.pdf [2018-05-10]

MSB (2017) *Studien Krismedvetenhet kommun 2016*.

<https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Krisberedskap/MSBs-krisberedskapsvecka/Studien-Krismedvetenhet-kommun-2016/> [2018-04-11]

Tulloch, J. & Lupton, D. (2003). *Risk and everyday life*. SAGE Publications Inc.

Vilhelmina Kommun (2018) *Din Krisberedskap*.

<https://www.vilhelmina.se/kommun-och-politik/krisberedskap/din-krisberedskap/> [2018-05-22]

Wildavsky, A. & Dake, K. (1990) Theories of Risk Perception: Who Fears What and Why?. *Risk*, 119(4), ss. 41-60.

Zinn, J. (2008). *Social theories of risk and uncertainty. An introduction*. Oxford: Blackwell.

Bilaga 1

Intervjuguide

Syftet med denna studie är att undersöka hur husägare med barn i hemmet förstår och uppfattar vikten av hemberedskap ur ett riskperspektiv. Vi avser att studera respondenternas upplevelser kring fenomenet och kontextualisera detta utifrån deras vardag med fokus på föräldraskapet. Studien förväntas leda till en ökad kunskap om hur individer tar till sig information om hemberedskap för att förbättra den generella kunskapen om fenomenet.

Samtycker du till att delta? Du kommer anonymiseras i studien, ditt namn kommer ej publiceras och ingen information som kan härledas till dig kommer att sparas.

Är det okej att spela in? Det kommer transkriberas och inspelningen kommer därefter raderas. Rätt att dra sig ur när som helst fram tills datum för inlämning 29/5 utan ge förklaring varför. Datan kommer bara behandlas av oss men själva studien kommer publiceras i DiVA (Digitala vetenskapliga arkivet).

Inledande frågor:

Ålder?

Hur många är ni i hushållet?

Hur länge har ni bott i hus(et)?

Har du alltid bott i hus?

Hushållets uppfattning om hemberedskap:

1. Har ni varit med om någon händelse t.ex. strömavbrott, vattenbortfall osv. där ert hushåll inte fungerat som vanligt? Hur hanterades den händelsen?

Hur definierar du en krissituation för ert hushåll?

Vad ser du som viktigt för er vid en krissituation?

2. Hur bedömer du risken att en krissituation skulle inträffa i ert hushåll där ni behöver klara er själva under en längre tid?

3. Finns det vissa risker som kan drabba ert hushåll som du ser som mindre allvarliga än andra? Varför?
4. Om ni skulle drabbas av t.ex. ett längre elavbrott eller vattenbortfall under en längre period, känner du att det är något ni i dagsläget skulle klara av?
5. Vad är en god hemberedskap för dig?
Har du någonsin tänkt att ni skulle ha haft en krislåda?
6. Anser du det viktigt att de enskilda hushållen har en god hemberedskap?
7. Har din syn på ditt ansvar gentemot andra förändrats i samband med husköp eller att du har blivit förälder?

(Synen på hemberedskap: Har barn/hus förändrat det? Eller förändrats av en annan händelse / faktor?)
8. Tror du att din omgivning påverkar din syn på hemberedskap?
9. Har ni gjort några förberedande åtgärder i ert hushåll inför en eventuell kris?
Har du fått information om vilka åtgärder som är rimliga? Hur?
10. När det gäller information om vad som ska och inte ska göras av den enskilde, hur har du fått information om detta? (Vilka kanaler skulle du anse bra/dåliga)
11. Du som är bosatt i hus, upplever du att du tänker annorlunda än om du hade haft en annan bostadsform? (Kring frågor som hemberedskap)
12. Avslutningsvis, har du några frågor, synpunkter eller funderingar?

Bilaga 2

Annonsblad

Småbarnsförälder och husägare? Vi söker dig!

Vi är två studenter vid Mittuniversitetet som just nu skriver ett examensarbete om husägande föräldrar och deras uppfattning av hemberedskap. Uppsatsens syfte är att undersöka hur föräldrar som bor i hus resonerar kring hemberedskap och risker. Vi är intresserade av att få höra dina erfarenheter och din uppfattning kring detta ämne och söker därför dig mellan 25-40 år som är förälder samt husägare. Intervjun beräknas ta 30-60 minuter och kan hållas på en plats som passar dig. Den insamlade datan kommer att behandlas av oss och informationen kommer att anonymiseras så att den inte kan härledas till dig.

Ditt deltagande är helt frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande utan förklaring.

Tveka inte att kontakta oss om du vill medverka.

Hör av dig till oss på:

Hanna Bergman: 070 779 87 16

habe1506@student.miun.se

Viktor Lundgren: 070 297 49 24

vilu1501@student.miun.se

Risk- och krishanteringsprogrammet

Mittuniversitetet, Östersund

Med vänliga hälsningar Hanna och Viktor